

исследования «физкультурно-оздоровительная компетентность». Исходя из положений личностно-ориентированного подхода, обоснованы составляющие физкультурно-оздоровительной компетентности студентов высших педагогических учебных заведений, а именно: управленческая компетентность, проектная компетентность, методическая компетентность, личностная (индивидуально-психологическая) компетентность, рефлексивная компетентность. Представлен основной способ формирования физкультурно-оздоровительной компетентности – учебно-методические занятия, которые дополняют теоретические ведомости и обогащают практический раздел учебной дисциплины «физическое воспитание». Определены направления методики преподавания физического воспитания студентов высших педагогических учебных заведений.

Ключевые слова: высшие педагогические учебные заведения, студенты, физическое воспитание, физкультурно-оздоровительная компетентность.

Отримано редакцією 30.09.2019 р.

УДК 378.147: 316.47

DOI: 10.31376/2410-0897-2019-3-41-78-86

СОЦІАЛІЗОВАНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЯК ФАКТОР УСПІШНОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Тюльпа Тетяна Миколаївна

доцент кафедри психології та соціальної роботи

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

e-mail: tyulpatnt@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-8032-8676

Статтю присвячено розгляду сутності поняття «соціалізованість» як особистісної якості майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей, що впливає на успішність формування їхньої соціальної компетентності, проаналізовано стан розробленості проблеми в зарубіжній і вітчизняній науці. Виокремлено компоненти, розроблено критерії соціалізованості на основі системного розуміння соціалізації студентів-соціономістів як об'єктів і суб'єктів зазначеного процесу. Виділено характеристики соціалізованості як системоутворювальної особистісної якості студента. Обґрунтовано взаємозв'язок між соціалізованістю, соціалізацією і соціальною компетентністю як її результату.

Ключові слова: соціалізація, соціалізованість, фахівці соціономічних спеціальностей, соціальна компетентність, професійна підготовка.

Постановка проблеми. Українські реалії від випускників вищих навчальних закладів вимагають нового професійного мислення, мобільності, комунікативної компетентності, високого рівня соціальної зрілості й особистісного самовизначення. У зв'язку з цим центральна увага повинна приділятися підвищенню соціальної функції в процесі професійної підготовки студентів вузу взагалі, і майбутніх соціономістів зокрема, що забезпечує їх готовність до вмілої побудови соціальних відносин з людьми, розуміння сенсу отриманої освіти, визначення перспектив особистісного саморозвитку, набуття нових соціально-особистісних якостей людського капіталу. Особливістю функціонування соціально-професійної групи соціономічних спеціальностей є те, що в період навчання і подальшої професійної діяльності вони виступають одночасно об'єктами і суб'єктами соціалізації. Відчуваючи на собі вплив соціалізувальних факторів, молоді спеціалісти, своєю чергою, беруть участь у формуванні соціальної компетентності інших. Отже, молоде покоління соціономістів сприяє безперервній трансляції і відтворенню суспільних цінностей і соціокультурного досвіду і відповідно, повинні мати високий рівень соціалізованості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У теорії і практиці вищої освіти накопичено цікавий і багатогранний досвід професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери, обумовлений важливістю побудови системи формування соціальної компетентності, що багатоаспектно узагальнений в наукових теоріях:

– наукові основи вдосконалення педагогічної освіти й професійної підготовки майбутніх соціономістів (О. Абдулліна, І. Андриаді, В. Беспалько, В. Болучевська, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничкало, В. Сластьонін та ін.);

- організація освітнього процесу за вимогами компетентнісного підходу у ЗВО (В. Байденко, Н. Бібік, А. Вербицький, Е. Зеєр, Є. Землянська, І. Зимня, Н. Клокар, В. Краєвський, В. Маслов, І. Осмоловський, О. Пометун, Г. Шевченко та ін.);
- формування соціальної компетентності майбутніх фахівців соціономічної сфери (І. Богданова, О. Варецька, В. Галузяк, М. Ємельянова, А. Калініченко, В. Радул, В. Шиян та ін.);
- активізація навчального процесу та пізнавальної діяльності студентів (О. Карпенко, Л. Міщик, В. Пасічник, В. Поліщук, А. Савенков, Т. Семигіна, І. Якиманська та ін.);
- особистісні компетенції майбутніх фахівців соціономічної сфери (Т. Браніцька, Р. Вайнола, С. Гвоздій, О. Горін, М. Пророк, А. Скрипкіна та ін.).

Найбільш ґрунтовно проблеми соціалізації студентської молоді висвітлені в наукових розвідках Н. Лавриченко, Л. Міщик, Г. Овчаренко, С. Савченка, С. Харченка, О. Язловецької. Однак, соціалізованість у структурі соціальної компетентності фахівців соціономічних спеціальностей як окремий феномен потребує вивчення і уточнення, адже студентство – це молода соціально-демографічна група, що найбільш відкрита до суспільних новацій, знаходиться у постійному внутрішньому пошуку, в процесі якого формується світогляд, визначаються духовні, політичні, культурні та ін. переконання, цілі, інтереси, мотивації, життєві пріоритети, що є підґрунтям для здійснення соціалізації у майбутній професійній діяльності.

Формулювання мети статті. Метою статті є характеристика соціалізованості як фактору успішності формування соціальної компетентності фахівців соціономічних спеціальностей. Завданнями виступає пошук нових підходів до побудови змісту підготовки майбутнього фахівця соціономічної сфери в системі вищої професійної освіти, тісно пов'язаних з якістю соціалізації особистості, яка виконує функції розвитку у випускника світовідчуття сучасного соціуму і ціннісно-сміслової орієнтації в освоєнні світу професійної діяльності, що визначає успішність формування соціальної компетентності й здійснення зазначеного процесу по відношенню до інших, перспективної побудови професійної кар'єри спеціаліста і його оптимальну інтеграцію в сфери соціальної практики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Якщо дотримуватися концепції можливості впливу на процес соціалізації студентів, то позитивним результатом є його соціалізованість, яка повинна досягатися не просто прийняттям суми різних рольових очікувань, а засвоєнням самої сутності цих вимог, орієнтацією особистості на конкретні соціальні вимоги і на вироблене нею самою розуміння універсальних моральних цінностей.

Е. Дюркгейм вважав, що соціалізованою є особистість, яка прийняла мораль як систему об'єктивних правил поведінки, і в зв'язку з цим наділену умінням придушувати індивідуальні інтереси в ім'я суспільних. Учений підкреслював, що будь-яке суспільство прагне сформулювати людину відповідно до мінливих універсальних, моральних, інтелектуальних і навіть фізичних ідеалів [2]. Природно, зазначав, дослідник, зміст цих ідеалів різний і залежить від історичних традицій, особливостей розвитку, соціального і історичного ладу, суспільства. П. Бергер і Т. Лукман трактують соціалізованість лише як наявність певних структур в свідомості індивіда: знань, цінностей, вірувань, роздумів, переконань і інше. При цьому вченими не завжди враховується наявність поряд з суб'єктивною ще й об'єктивної реальності. Однак, позитивним у зазначеній позиції є те, що соціалізованість пов'язується з усвідомленим, осмисленим, вільним рухом людини до самої себе як творця соціальної реальності й за змістом наближається до формування соціальної компетентності.

Для розуміння безперервності соціального розвитку особистості важливим є розрізнення понять «соціалізація» і «соціалізованість». Останнє визначається В. Москаленко як відповідність людини соціальним вимогам, що пред'являються до даного вікового етапу, наявність особистісних і соціально-психологічних передумов, які забезпечують нормативну поведінку, або процес соціальної адаптації. Авторка наголошує, що порівняно з поняттям «соціалізованість», «соціалізація» є більш широким поняттям, яке включає в себе готовність переходу в нові ситуації соціального розвитку [8, с. 74].

У дослідженні Ю. Возної соціалізованість постає як засвоєння особистістю установок, цінностей, способів мислення та інших особистісних і соціальних якостей та ролей, конструктивна взаємодія яких буде характеризувати її на наступній стадії розвитку [2, с. 64]. Науковець підкреслює процесуальну природу зазначеного явища, від успішності протікання якого багато в чому залежить самозміна особистості, її творчий рівень «акме» як найвищий ступінь особистісного й професійного самовизначення й самореалізації.

Значна кількість вчених (Ж. Айуп, Л. Єрьоміна, В. Куровський, Г. Салгараєва) визначають соціалізованість як сукупність особистісних рис, що обумовлені статусом людини і відповідають вимогам суспільства, водночас наголошують, що особливого значення набуває засвоєння тих особистісних і соціальних якостей, які будуть її характеризувати на наступній стадії розвитку. Підтримує дану думку Л. Мардахаєв, який вважає соціальність особистісною якістю, яка характеризується здатністю індивіда реалізувати свій духовно-культурний потенціал у процесі спільної з іншими людьми діяльності [6].

На думку Н. Ковалевської, одним з принципових вихідних положень, у якому розкривається суспільно значуща сутність соціалізованості особистості, є приналежність людини до певного соціуму й її здатність співіснувати з іншими. Так, авторка трактує соціалізованість як сформованість у загальному вигляді рис і соціальних якостей, які дають дитині змогу почуватися комфортно серед людей, орієнтуватися в людському довіллі, вибірково ставитися до нього, визначатися зі своїми пріоритетами й статусом [4, с. 74]. У свою чергу, Т. Лукашевич [5, с. 128-144] визначає соціалізацію як процес, входження індивіда в соціальне середовище, засвоєння соціальних впливів, залучення людини до системи соціальних зв'язків тощо. Тобто, процес соціалізації являє собою сукупність усіх соціальних процесів, завдяки яким індивід засвоює визначену систему норм і цінностей, що дозволяє йому функціонувати в якості члена суспільства. З позицій радянської соціології, яка ще більшого значення надавала суспільному компоненту соціалізації, соціалізованим є індивід, що засвоїв соціокультурний досвід суспільства і наділений соціальними якостями (Г. Андрєєва, Б. Ломов, Е. Москалец, Д. Ольшанській, Х. Сабіров і ін.). На наш погляд, такий підхід до визначення соціалізованості не відображає у повній мірі її зміст, адже розвиток людини не завжди має суспільний характер і не завжди особистість реалізує власний соціокультурний потенціал у суспільній діяльності.

В. Куровський і Л. Єрьоміна, аналізуючи проблему соціалізованості підлітків, стверджують, що соціалізована людина – значить соціально зріла. Вчені зазначають, що під терміном «соціальна зрілість» розуміється ступінь розвиненості соціальних якостей у людини в конкретному соціокультурному контексті. Вони наголошують, що соціально зрілою є морально сформована людина, котра опанувала і прийняла норми моралі і права даного суспільства [3, с. 167]. Отже, успішна соціалізація передбачає, з одного боку, здатність бути конформною суспільству (коли воно здорово), з іншого – здатність йому протистояти, якщо в ньому з'являються тенденції до відходу від моральних цінностей.

Аналіз наукових підходів дав змогу визначити соціалізованість, як інтегративний результат процесу соціалізації, сукупність індивідуальних і психологічних особливостей, що характеризують міру розвитку особистості як члена соціуму і проявляються через здатність індивіда самостійно досягати життєвих цілей, сприяють реалізації власного духовно-культурного потенціалу в процесі спільної з іншими людьми діяльності, забезпечують позитивне самопочуття і емоційну задоволеність життям в цілому, є соціальною детермінантою процесу формування соціальної компетентності. Аналіз наукових робіт також дозволяє виявити зв'язок соціальної компетентності з процесом соціалізації (А. Новикова, Т. Самсонова, Н. Лавриченко, І. Печенко, Н. Сівак, С. Учурова, І. Холковська), адже соціалізація являє собою складний багатогранний процес, який передбачає не тільки оволодіння індивідом ідеями, цінностями, правилами й стереотипами поведінки соціального життя, а й вироблення власних ціннісних і життєвих орієнтацій, соціального досвіду. Ми цілком погоджуємося із думкою С. Учурової, яка вивчаючи проблеми розвитку соціальної компетентності у освітньому процесі, наголошує, що соціалізація визначає специфіку розвитку

соціальної компетентності особистості і відбувається не тільки завдяки цілеспрямованому впливу на людину, а й під впливом різноманіття стихійних факторів.

Впливати на процес – значить управляти його переходом від однієї стадії до іншої, тому важливо визначити його компоненти і критерії, за допомогою яких можна було б відслідковувати ступінь соціалізованості студентів. Існує декілька підходів до аналізу компонентів соціалізації особистості через визначення її позиції до соціальної реальності – активний (соціально-перетворювальна діяльність людини, характеризує момент впливу людини на середовище за допомогою діяльності), і пасивний (засвоєння накопиченого людством соціального досвіду у всьому різноманітті його форм і проявів, характеристика того, як середовище впливає на людину). Так Б. Паригін наголошує на тому, що соціалізацію неможливо уявити собі без активної участі самої людини в процесі засвоєння соціального досвіду. Вчений робить акцент на тому, що людина, відчуючи на собі вплив навколишнього середовища, соціальних інститутів, власної діяльності, при цьому є відносно автономною в розвитку свого внутрішнього світу і самосвідомості [9].

Важливою для визначення компонентів соціалізованості особистості студентів є думка Л. Мардахаєва, якій на основі визначення соціалізації як процесу розвитку, становлення особистості, формування її свідомості (на основі соціальних цінностей, мови, культури), оволодіння соціальними ролями і досвідом поведінки, оволодіння стилем соціального спілкування і прояв з урахуванням віку, навколишнього середовища і самоактивності особистості [7, с. 57], виділяє в ньому наступні складові:

- світоглядна: засвоєння людиною соціальних цінностей, ідеалів, формування і розвиток інтересів, що визначає його спрямованість і ставлення до навколишнього світу і до самого себе – сфера свідомості;
- соціоособистісна: оволодіння соціальними ролями, соціальним досвідом поведінки, що знаходить відображення в її соціальному статусі, соціальну роль, яку вона виконує в суспільстві, накопичення досвіду соціальної поведінки – сфера повсякденного самовияву;
- культурологічна: оволодіння культурою середовища, зразками поведінки й діяльності, що знаходить відображення в культурі спілкування – сфера внутрішньої культури;
- емоційно-вольова: вольова своєрідність і емоційний стан, що визначає прояв культури почуттів, емоцій, самоактивності в пізнанні навколишнього середовища – сфера емоційного благополуччя.

На основі аналізу наукових досліджень ми можемо зробити узагальнення про те, що основний зміст соціалізованості у структурі професійної компетентності фахівців соціономічних спеціальностей містить:

- комунікативний компонент, який вбирає в себе всі різноманітні способи і форми комунікації і використання їх в різних обставинах діяльності й спілкування. Він передбачає швидке, своєчасне і точне орієнтування в ситуації соціальної взаємодії і в партнерах; прагнення зрозуміти іншу людину в контексті вимог конкретної ситуації; установки в контакт не тільки на справу, а й на партнера, шанобливе, доброзичливе ставлення до нього, врахування його стану й можливостей; впевненості в собі, розкнутості, адекватної включеності в ситуацію; гнучкості, готовності проявити ініціативу в спілкуванні або передати її партнеру; задоволеності спілкуванням і зменшенні нервово-психічних витрат в процесі комунікації; вміння організувати спільну роботу, досягати високих результатів діяльності; здатність створювати сприятливий клімат у колективі.
- когнітивний компонент – розвиток, саморозвиток, що передбачає освоєння певного кола знань про навколишню дійсність, становлення системи соціальних уявлень, що сприяють усвідомленню зв'язків і відносин в навколишньому середовищі, які формують цілісну картину світу; наявність знань про ставлення до суспільства, праці, до іншої людини, до іншої культури, до самого себе; знання прийомів, способів, норм спілкування, способів самоорганізації і організації інших людей; системного освоєння етичних знань, починаючи з елементарних основ морального виховання і закінчуючи складними морально-етичними проблемами про співвідношення громадського обов'язку і особистих прагнень, ідейності і

моральності, національного і загальнокультурного та інше. Значення пізнання для соціалізації полягає в тому, що воно дозволяє розкрити зв'язки і відносини в навколишньому світі. Пізнавальний компонент спрямований на формування у людини цілісної картини світу, передбачає придбання необхідних для життя в соціумі умінь і знань про соціальні відносини.

– діяльнісний – (сформоване прагнення особистості до участі в різних соціальних відносинах, активна творча позиція особистості та ін.) – різноманітна область дій, моделей поведінки, які засвоює людина; визначає операційну сутність сформованого знання і вміння як результат оволодіння способами і прийомами діяльності; як здатність особистості на основі знань і навичок виконувати будь-яку діяльність або дія в умовах, що змінюються. Діяльнісний компонент включає в себе, по-перше, пізнавальну спрямованість, орієнтовану на засвоєння норм соціальних відносин; комунікативну спрямованість, орієнтовану на вміння будувати соціальні відносини, самореалізацію в діяльності; емоційну спрямованість, необхідну для вираження ставлення до себе як суб'єкту діяльності, до власної діяльності й інших людей як суб'єктів спільної діяльності.

– ціннісно-мотиваційний – (формування соціальних норм і культурних цінностей, їх прийняття і засвоєння; причетність і солідарність із середовищем і суспільством, відповідальність за збереження і зміцнення діючих в ньому порядків, усвідомлена мотивація до адаптації в суспільстві і ін.) характеризується співвіднесенням одержуваної інформації з власним соціальним досвідом і формуванням на цій основі власного до неї відношення. Стійко домінуючі мотиви про соціальної поведінки набувають для людини провідне значення і підпорядковують усі інші мотиви, зв'язані з нормами і правилами суспільної поведінки, а також складаються відносно стійкі «автономні» погляди, судження, відбувається інтеграція складних систем норм поведінки і здійснюється перехід до використання складних механізмів внутрішньої регуляції власної поведінки на основі засвоєних норм. Прийняття і засвоєння соціальних норм і культурних цінностей передбачає, з одного боку, знання про ставлення до суспільства, праці, іншої людини, іншої культури, до самого себе, з іншого – перетворення цих знань у особисті переконання і цінності.

Усі зазначені функціональні компоненти системи соціалізації особистості тісно взаємозв'язані, вони детермінуються рівнем соціальної зрілості студентів. Недооцінка будь-якого з них веде до небажаних результатів. Врахування у побудові структури соціальної компетентності майбутніх фахівців-соціологів зазначених компонентів соціалізованості дає можливість для уточнення й розширення кваліфікаційних вимог представників соціологічних спеціальностей і окреслення основних напрямів їх професійної підготовки.

Оцінка соціалізованості людини в сучасному суспільстві є надзвичайно важливою і актуальною проблемою, але разом з тим мало розробленою і суперечливою, оскільки навіть постановка цього питання тільки почала обговорюватися у вітчизняній педагогіці. З приводу критеріїв результативності процесу соціалізації як серед зарубіжних, так і серед вітчизняних вчених, не існує єдиної думки. Так, в дослідженнях М. Рожкова [11] ними виступають соціальна адаптивність, соціальна автономність і соціальна активність особистості. В. Рогачова [10, с. 11], вважаючи діяльність головним джерелом, механізмом і показником соціалізації дитини, виділяє в якості критеріїв соціалізованості, по-перше, ступінь усвідомлення мети конкретного виду соціальної діяльності, по-друге, ставлення особистості до характеру і результатів конкретного виду соціальної діяльності, нарешті, задоволеність міжособистісними відносинами, що виникають в процесі діяльності й інтенсивність участі індивіда в діяльності. До критеріїв, які свідчать про соціалізовану особу науковці також відносять: соціальну адаптованість, соціальну автономність і соціальну активність (А. Ковальова); загальну соціалізованість і соціальну зрілість (С. Фурдуй); суб'єктність особистості (О. Севастьянова).

Отже, в наукових доробках розроблено критерії соціалізації учнівської і студентської молоді, які ґрунтуються на визначенні базового знання про соціальні норми і цінності, (когнітивний критерій), здатності управляти власним емоційним станом (емоційно-ціннісний критерій), спроможності до просоціальної дії, ефективної комунікації, можливості

налагодження продуктивних взаємин в колективі (діяльнісний критерій).

Розглядаючи соціалізованість особистості і як процес, і як результат, науковці відповідно будують і системи критеріїв і показників, однак критеріїв оцінки компетентності, необхідної для здійснення соціалізації особистості майбутніми представниками соціономічних спеціальностей не розроблено. Необхідність визначення критеріїв і показників діагностики соціалізованості зазначеної категорії для забезпечення теоретичного і практичного аналізу й адекватного оцінювання зумовлена тим, що саме цей показник може слугувати показником ефективності упровадження системи формування соціальної компетентності майбутніх фахівців соціономічної сфери. Тому за необхідне вважаємо створення системи інтегративних характеристик, які б засвідчили сформованість соціальної компетентності особистості студентів в контексті їх власної соціалізованості.

Критерії сформованості соціалізованості студента визначалися виходячи з цілісного, системного розуміння соціалізації особистості, виділення її функціональних і структурних компонентів, визначення її як процесу і результату соціалізуючи впливів, прийняття професійно-моральних цінностей при професійно-особистісної актуалізації майбутнього фахівця. Погоджуючись з теорією А. Бандури, в якості інтегрального критерію успішної соціалізації ми розглядали соціальний досвід студентської молоді, як результат спеціально організованого засвоєння особистого і громадського досвіду в процесі формування соціальної компетентності з урахуванням особливостей навколишнього середовища, що включає наступні:

- когнітивний – конкретні категоріальні соціальні знання про соціальну дійсність і про себе, розуміння сутності поняття «соціальне», «соціалізованість», «соціальна компетентність»; усвідомлення багатомірності соціалізуючих факторів, механізмів, засобів, що впливають на особистість; знання власного соціалізуючого потенціалу як представника певної культури, нації, соціальної, професійної групи; знання особливостей соціальної взаємодії з представниками різних соціальних груп в умовах свободи особистісного вибору; знання, що містять інформацію про навколишній світ і способи виконання різних видів людської діяльності з метою розширення соціального досвіду;

- діяльнісний – готовність виконувати встановлені соціальні норми й правила діяльності, що представляють собою систему загальних інтелектуальних і практичних навичок і умінь; володіння системою складних соціальних умінь і навичок взаємодії; здатність до розвитку і формування нових поведінкових навичок в соціальних відносинах, вирішуючи побутові, професійні й суспільні завдання суб'єктна здатність до самовизначення і нормотворення, творче ставлення до діяльності і здатність особистості до організації власних творчих ініціатив;

- мотиваційний – ціннісне розуміння соціальної дійсності; усвідомлення цінності соціалізованості в структурі соціальної компетентності для буття людини, у системі особистісно-значущих цінностей; сформованість установок, стереотипів, цінностей, образів світу; інтеріоризація цих цінностей в спонукальну силу поведінки від неусвідомленого інтересу до соціалізуючої діяльності, до стійкої професійної спрямованості, яка визначає відповідальність за обрану справу перед суспільством; усвідомлення цілей і завдань, що вирішують проблеми формування соціальної компетентності; цілеспрямованість в оволодінні професійною майстерністю і реалізації її на практиці, інтерес до соціалізації як процесу, що детермінує успішність формування соціальної компетентності, бажання вивчати зазначений предмет, присвятити себе соціальному розвитку особистості;

- особистісний – сформованість особистісних просоціальних якостей – гуманістична спрямованість, патріотизм, толерантність, емпатія досвід емоційно-ціннісного ставлення до об'єктів або засобів діяльності людини, що включає сукупність соціальних потреб; сформованість соціальних мотивів поведінки в процесі взаємодії з іншими людьми, емоційна регуляція системи власних дій, себе в системі відношень, власна саморегуляція.

Ми схильні вважати, що виділення характеристик соціалізованості як системоутворювальної особистісної якості студента є важливим не тільки для формування

уявлення про зазначений феномен, вони слугують основними орієнтирами для створення педагогічної системи формування соціальної компетентності майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей, є своєрідним взірцем їх діяльності. Узагальнюючи наукові концепти щодо соціалізованості як необхідної якості особистості майбутнього фахівця ми розглядаємо її як:

- соціопсихологічний адаптаційно-інтеграційний процес, в ході якого на основі існуючої внутрішньої орієнтації індивіда, розвитку особистісних ресурсів, під впливом певних агентів й інститутів відбувається засвоєння соціальних рольових установок, норм, знань, зразків поведінки і подальше їх відтворення в професійній діяльності, що створює потенціал для професійної мобільності особистості;

- двоєдиний процес, який представляє, з одного боку, спосіб інтеріоризації соціальних норм, властивих соціокультурному середовищу, а з іншого – самоідентифікацію особистості і ступінь усвідомлення нею своєї суб'єктно-об'єктної ролі у взаємодії з соціальним середовищем;

- механізм формування особистісно-професійних і соціальних якостей майбутнього фахівця-соціономіста, що дозволяють йому успішно виконувати певні соціальні ролі й професійні функції;

- багаторівневий процес, спрямований на засвоєння особистістю загальнокультурних і спеціальних знань, умінь і навичок, цінностей і норм для досягнення високого професіоналізму як основи ефективності професійної діяльності, і орієнтований на розвиток адаптаційних, інноваційних і інтеграційних якостей індивіда, необхідних для ефективного включення в професійно-трудове співтовариство.

Соціалізація студентів – майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей являє собою сукупність в різному ступені керованих соціально-педагогічних процесів, за допомогою яких майбутні фахівці засвоюють і активно відтворюють систему знань, умінь і досвіду їх застосування у виробничій діяльності, а також норм і цінностей, що відповідають соціальній ролі професіонала. Вона здійснюється як єдність взаємопов'язаних процесів адаптації студентів до соціальних спільнот і ситуацій; інтеріоризації соціальних норм, властивих соціокультурному середовищу певного профілю; індивідуалізації як усвідомлення і здійснення майбутнім фахівцем своєї суб'єктивної ролі у взаємодії з іншими людьми, а також вдосконалення професійно-особистісних якостей. Це дає змогу наголосити що результатом процесу соціалізації є соціальна компетентність.

Спираючись на запропоновані А. Мудриком характеристики соціалізованості особистості, можна виявити в їх складі здатність прийняття рішень, що лежить в основі соціальної компетентності особистості, адже по-перше основою дій індивіда є мета або потреба в чомусь важливому для нього; по-друге, досягненню мети сприяють знання людини про себе і про соціум, набуті в процесі соціалізації. Прояв соціальної компетентності починається в ситуації вибору, в момент прийняття рішення людиною. Це свідчить про значущість соціальної компетентності для формування внутрішнього світу людини і для вбудовування її у світ відносин. Визначальним тут є те, що соціальна компетентність виступає і як результат, і як умова успішної соціалізації. Чим вищий рівень розвитку соціальної компетентності, тим легше протікає процес соціалізації, тим успішніше здійснюються міжособистісні взаємодії

Висновки. Представники професій типу «людина-людина», основним видом діяльності яких є соціальна взаємодія з іншими, щоб впливати на соціалізувальні процеси необхідно самим бути успішно соціалізованими, здатними до засвоєння ціннісних орієнтацій і установок, які є основою професійної культури індивіда; вміти знаходити баланс між своїми цінностями і вимогами ролі при вибіркового ставленні до соціальних ролей; орієнтуватися не тільки на конкретні вимоги, а на розуміння універсальних моральних людських цінностей, бути творцями елементів особистості іншої людини, сприяти створенню індивідуального соціального досвіду, впливати на динаміку її розвитку.

Розроблений перелік компонентів, критеріїв і показників соціалізованості майбутніх

фахівців соціономічних спеціальностей ми розглядаємо як теоретичну базу і важливий чинник для подальшої розробки системи формування соціальної компетентності майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей.

Перспективи подальших розвідок. Вище викладене, звісно, не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Подальшого вивчення вимагає вивчення й аналіз таких факторів впливу на розвиток системи формування соціальної компетентності майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей як включення студентів у професійно-орієнтовану практичну діяльність, актуалізація особистісного ресурсу й потенціалу індивіда, необхідного для якісного виконання соціально спрямованих видів діяльності.

Список використаної літератури

1. Возна Ю. Соціалізованість особистості як результат інтерналізації соціальних та театральних ролей засобами сценічного мистецтва. *Молодь і ринок*. 2014. № 4. С. 62–66.
2. Дюркгейм Э. Самоубийство: социологический этюд. СПб., 1998. 496 с.
3. Ерёмин Л. С., Куровский В. Н. Социализированность как результат процесса социализации подростков. *Вестник ТГПУ*. 2011. № 10. С. 166–169.
4. Ковалева А. И. Проблемы результативности социализации молодежи в изменяющемся обществе. *Вестник международной академии наук (русская секция)*. 2007. № 1. С. 73–77.
5. Лукашевич М. П., Туленков М. В. Социология: загальний курс: підруч. для студ. вищих навч. закл. К.: Каравела, 2004. С. 128–144.
6. Мардахаев Л. В. Социализация человека как социально-педагогический процесс. *Педагогическое образование и наука*. 2009. № 4. С. 137.
7. Мардахаев Л. В. Стимулирование социализации и ресоциализации несовершеннолетних: социально-педагогический поход. *Педагогическое образование и наука*. 2015. № 2. С. 52–60.
8. Москаленко В. В. Соціалізація особистості: монографія. Київ, 2013. 537 с.
9. Парыгин Б. Д. Основы социально-психологической теории. Москва, 1971. 243 с.
10. Рогачева В. В. Педагогические условия включения старшеклассников в социальную деятельность: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Ярославль, 1994. 14 с.
11. Рожков М. И., Волохов А. В., Кочерыгин В. И. Социализация личности ребенка в условиях деятельности Совета СПО ФДО. Москва, 1991. 38 с.

SOCIALIZATION OF FUTURE SOCIONOMIC SPECIALTIES SPECIALTIES AS A FACTOR OF SUCCESS FOR SOCIAL COMPETENCE FORMATION

Tiulpa Tetiana

pedagogical sciences candidate, assistant professor of the psychology and social work
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Introduction. The main attention of the modern educational system is to increase the realization of social function in the process of students' professional training and especially students of socionomic specialists. This function ensures their readiness for their ability to build a social relationship with people and to acquire new social and personal qualities. The characteristics of socialization as system-forming personal qualities of the student are highlighted. The relationship between socialization, socialization and social competence as its result is justified.

Purpose. The purpose of the article is to characterize socialization as a structural component of the socionomic specialties specialists' professional competence.

Results. Students are objects and subjects of socialization. Students feel the influence of socialization factors, therefore they participate in the socialization of others. Thus, socionomic specialists promote continuous translation and reproduction of social values and socio-cultural experience and that is why they should have a high level of socialization. Socialization is an integrative result of the socialization process, a complex of individual and psychological peculiarities that characterize the degree of the individual development as a member of society and manifested through the ability of the individual to independently achieve life goals, contribute the implementation of his own spiritual and cultural potential while working with other people.

Originality. The content of socialization in the structure of professional competence of socionomic specialties specialists includes: a communicative component (methods and forms of communication and using them in different sphere of activity and communication); activity (formed person's desire to participate in social relations); value-motivational (the forming of social norms

and cultural values). Consequently, socialization as the personality quality of the future specialist is a sociopsychological adaptation-integration process that involves the internalizations of social norms and self-identification; the mechanism of forming personally-professional and social qualities; the process of mastering general and cultural, special knowledge, skills and abilities, values and norms.

Conclusion. The socialization characteristics as a student's personality system-forming quality are important for the forming of this phenomenon. They are the main guides for the creation of a teaching system for the training of future socio-economic specialties professionals to the process of individual socialization.

Key words: socialization, socio-economic specialties specialists, social competence, professional training.

References

1. Vozna, Y. U. (2014) Sotsializovanist osobystosti yak rezultat internalizatsiyi sotsialnykh ta teatralnykh roley zasobamy stenichnoho mystetstva. *Molod i rynek*. 4. 62–66 [in Ukrainian].
2. Dyurkheym, É. (1998) *Samoubyystvo : sotsyolohmchesky etyud*. SPb. 496 [in Russian].
3. Erëmyna, L. S., Kurovskyy, V. N. (2011) Sotsyalizyrovannost kak rezultat protsessa sotsyalizatsyy podrostkov. *Vestnyk THPU*. 10. 166–169 [in Russian].
4. Kovaleva, A. Y. (2007) Problemy rezultatyvnosti sotsyalizatsyy molodezhy v yzmenyayushchetsya obshchestve. *Vestnyk mezhdunarodnoy akademyy nauk (russkaya sektsiya)*. 1. 73–77 [in Russian].
5. Lukashevych, M. P. (2004) Sotsiolohiya: Ky' yiv. 456 [in Ukrainian].
6. Mardakhaev, L. V. (2009) Sotsyalizatsiya cheloveka kak sotsyalno-pedahohychesky protsess. *Pedahohycheskoe obrazovanye y nauka*. 4. 137 [in Russian].
7. Mardakhaev, L. V. (2015) Stymulyrovanye sotsyalizatsyy y resotsyalizatsyy nesovershennoletnykh: sotsyalno-pedahohychesky pokhod. *Pedahohycheskoe obrazovanye y nauka*. 2. 52–60 [in Russian].
8. Moskalenko, V. V. (2013) Sotsializatsiya osobystosti. Ky' yiv. 537 [in Ukrainian].
9. Paryhyn, B. D. (1971) *Osnovy sotsyalno-psykhohycheskoy teoryy*. Moskva. 243 [in Russian].
10. Rohacheva, V. V. (1994) *Pedahohycheskiye usloviya vklyucheniya starsheklassnykh v sotsyalnuyu deyatel'nost. Extended abstract of candidate's thesis*. Yaroslavl [in Russian].
11. Rozhkov, M. Y., Volokhov, A. V., Kocheryhyn, V. Y. (1991) Sotsyalizatsiya lychnosti rebenka v usloviyakh deyatel'nosti Soveta SPO FDO. Moskva [in Russian].

СОЦИАЛИЗИРОВАННОСТЬ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ СОЦИОНОМИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ КАК ФАКТОР УСПЕШНОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ

Тюльпа Татьяна Николаевна

доцент кафедры психологии и социальной работы,

Глуховский национальный педагогический университет имени Александра Довженко

Статья посвящена рассмотрению сущности понятия «социализированность» как личностного качества будущих специалистов социэкономических специальностей, влияющего на успешность формирования их социальной компетентности, проанализировано состояние разработанности проблемы в зарубежной и отечественной науке. Выделены компоненты, разработаны критерии социализированности на основе системного понимания социализации студентов-социэкономистов как объектов и субъектов указанного процесса. Выделены характеристики социализированности как системообразующие личностных качества студента. Обоснованно взаимосвязь между социализированностью, социализацией и социальной компетентностью как ее результата.

Ключевые слова: социализация, социализированность, специалисты социэкономических специальностей, социальная компетентность, профессиональная подготовка.

Отримано редакцією: 10.10.2019 р.